

Europadomstolens domar — fjärde kvartalet 2001

Av f.d. justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen har under fjärde kvartalet 2001 meddelat följande domar:¹

1. Hatton m.fl. mot Storbritannien (dom 2.10.2001)

Frågor om rätten till respekt för privatliv, familjeliv och hem (artikel 8 i konventionen) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Klagandena i detta mål var personer som alla bodde i närheten av flygplatsen Heathrow. De klagade över de olägenheter som de utsattes för genom bullret från flygplatsen, särskilt nattetid. De ansåg att deras rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för privatliv, familjeliv och hem hade kränkts och att de i strid med artikel 13 i konventionen inte hade haft något effektivt rättsmedel mot dessa kränkningar.

År 1993 utfärdade transportministern regler för flygtrafiken av innebörd att varje flygbolag skulle tilldelas en särskild "bullerkvot" som gav bolaget möjlighet att genomföra antingen ett mindre antal flygningar med högre ljudnivå eller ett större antal flygningar med tystare flygplan. Klagandena hävdade att bullret nattetid hade ökat som en följd av dessa regler.

Europadomstolen konstaterade att varken flygplatsen eller de flygbolag som frekventerade den ägdes av brittiska staten och att det därför inte var fråga om något ingrepp från statens sida i klagandenas rättigheter enligt artikel 8 i konventionen. Emellertid hade staten också en positiv skyldighet att vidta rimliga åtgärder för att säkerställa dessa rättigheter, och Europadomstolen hade att pröva om denna positiva skyldighet hade fullgjorts.

¹ I denna artikel används följande förkortade beteckningar:

Konventionen = Europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna

Europadomstolen = Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna

Europakommissionen = Europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna

I artikeln refereras inte — med visst undantag (se under 20 nedan) — avgöranden avseende frågan om kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande inom skälig tid har respekterats. Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff., 579 ff. och 773 ff., 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff., 1998 s. 16 ff., 357 ff., 573 ff. och 762 ff., 1999 s. 67 ff., 581 ff., 762 ff. och 912 ff., 2000 s. 75 ff., 359 ff., 558 ff. och 825 ff. samt 2001 s. 43 ff., 397 ff., 595 ff. och 806 ff. — De viktigaste av de nu refererade domarna kommer att publiceras i Europadomstolens domssamling *European Court of Human Rights, Reports of Judgments and Decisions*, men samtliga domar är redan nu tillgängliga på internet under adress <http://www.echr.coe.int>.

Europadomstolen fann att bullernivån nattetid hade ökat efter det att 1993 års regler börjat tillämpas. Det fick i och för sig accepteras att nattliga flygningar hade ekonomisk betydelse, men det hade inte i förväg utretts hur stort det ekonomiska intresset av sådana flygningar egentligen var. Inte heller hade det gjorts någon adekvat undersökning av hur stora sömnstörningar som dessa flygningar skulle förorsaka för de närboende. Visserligen hade myndigheterna vidtagit vissa åtgärder för att begränsa de negativa effekterna av flygningarna, men det kunde inte anses att en rimlig balans mellan de motstående intressena hade uppnåtts.

Med 5 röster mot 2 konkluderade Europadomstolen att artikel 8 i konventionen hade kränkts.

Det rättsmedel som stått till klagandenas förfogande hade varit ”*judicial review proceedings*” med avseende på 1993 års regler, men domstolarnas prövning skulle i ett sådant förfarande ha varit begränsad till att avgöra om reglerna var olagliga eller klart orimliga och innefattade inte en sådan avvägning som behövde göras vid tillämpningen av artikel 8 i konventionen. Detta förfarande utgjorde således inte ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen.

Med 6 röster mot 1 konkluderade Europadomstolen att även artikel 13 i konventionen hade kränkts.

2. Stankov och Förenade Makedonska Organisationen Ilinden mot Bulgarien (dom 2.10.2001)

Fråga om rätten till mötesfrihet (artikel 11 i konventionen)

Organisationen Ilinden grundades 1990 och hade enligt sina stadgar till syfte att samla alla makedonier i Bulgarien och att verka för att den makedonska minoriteten i landet erkändes. Det angavs i stadgarna att organisationen inte skulle kränka Bulgariens territoriella integritet och inte heller tillgripa våldsmetoder.

Organisationen Ilinden ansökte om att bli registrerad, men registrering vägrades på grund av att organisationen ansågs förstärka nationella och etniska motsättningar och kunna hota den bulgariska nationens enhet.

I juli 1994 ansökte Stankov, som var ordförande för en avdelning av Ilinden, om tillstånd att anordna ett möte för att högtidlighålla en historisk händelse, men denna begäran avslogs. Under de följande åren fick Ilinden flera gånger avslag på ansökningar om tillstånd att hålla liknande möten. Vid ett av dessa tillfällen, i juli 1997, var det igen Stankov som hade gjort framställningen.

Stankov och organisationen Ilinden gjorde vid Europadomstolen gällande att deras enligt artikel 11 i konventionen skyddade rätt till mötesfrihet hade kränkts.

Europadomstolen fann att det förelåg ett ingrepp i rätten till föreningsfrihet, att detta ingrepp hade stöd i bulgarisk lag och att det hade ett enligt artikel 11:2 i konventionen legitimt syfte.

När det sedan gällde frågan om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle fann Europadomstolen att bulgariska regeringens påstående att det hade funnits väpnade grupper inom Ilinden var obestyrkt. Regeringen hade också åberopat att organisationens möten hade lett till oroligheter, men Europadomstolen fann det icke ha visats att dessa oroligheter varit av allvarlig art och framhöll att en risk för smärre incidenter inte var tillräcklig för att mötena skulle förbjudas.

Det hade i och för sig funnits anledning att tro att separatistiska åsikter skulle komma till uttryck vid de av Ilinden anordnade mötena, men detta utgjorde enligt Europadomstolens mening inte tillräckligt skäl för att förbjuda mötena. Inte heller var det sannolikt att mötena skulle bli ett forum för att uppmana till våld eller för att framföra odemokratiska idéer, och det förhållandet att mötena kunde väcka anstöt hos delar av befolkningen utgjorde inte något skäl för att förbjuda dem.

Sammanfattningsvis fann Europadomstolen, med 6 röster mot 1, att inskränkningarna i Stankovs och Ilindens mötesfrihet inte hade varit nödvändiga i ett demokratiskt samhälle och att artikel 11 i konventionen därför hade kränkts.

3. G.B. mot Frankrike (dom 2.10.2001)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att förbereda sitt försvar (artikel 6:3 b) i konventionen)

G.B. var misstänkt för sexuella övergrepp mot minderåriga. Två läkare fick i uppdrag att göra en personutredning om honom. I sin rapport uttalade läkarna att G.B. var sexuellt något avvikande men att han inte var farlig och fick anses mottaglig för straff.

G.B. åtalades därefter vid jurydomstolen, *cour d'assises*, i Morbihan. Vid förhandlingen inför denna domstol tilläts åklagaren trots försvarrets protester att inge handlingar om andra övergrepp mot minderåriga som G.B. skulle ha utfört i sin ungdom. En av de läkare som gjort personutredningen om G.B. hördes inför domstolen och fick under en kort stund ta del av de handlingar som åklagaren ingivit. Läkaren ändrade härefter sin bedömning av G.B. Han hävdade nu att denne var pedofil och uttalade sig mera negativt om hans person än han tidigare gjort. På grund härav begärde försvaret att ytterligare en sakkunnig skulle få yttra sig i målet, men domstolen avslog denna begäran och dömde G.B. till ett långt fängelsestraff.

Vid Europadomstolen gjorde G.B. gällande att hans rätt enligt artikel 6 punkterna 1 (rätten till en rättvis rättegång) och 3 b) (rätten att förbereda sitt försvar) i konventionen hade kränkts genom att åklagaren fört in nytt material i processen och läkaren på grund härav hade ändrat sin bedömning utan att domstolen hade varit beredd att inhämta ett yttrande från ännu en sakkunnig läkare.

Europadomstolen fann ingenting att invända mot att åklagaren fått åberopa nya handlingar om G.B. och ansåg att dennes försvarare hade fått tillräcklig tid för att studera det nya materialet. Något brott mot artikel 6 förelåg alltså inte i detta hänseende.

När det sedan gällde den läkare som hörts som sakkunnig fann Europadomstolen det anmärkningsvärt att denne, efter att endast en kort stund ha studerat det material som åklagaren åberopat, hade avgivit ett väsentligt mera negativt omdöme om G.B. än tidigare. Detta hade bort göra domstolen särskilt vaksam, men domstolen hade vägrat att utse en ny sakkunnig för att försäkra sig om en objektiv bedömning. Under sådana omständigheter hade G.B:s rätt enligt artikel 6:1 och artikel 6:3 b) i konventionen enligt Europadomstolens mening inte respekterats.

4. Ilowiecki mot Polen (dom 4.10.2001)

Frågor om häktningstids längd (artikel 5:3 i konventionen) och rätten till snabb prövning av häktningens laglighet (artikel 5:4 i konventionen)

Ilowiecki var på grund av misstanke om ekonomiska brott häktad från den 6 november 1993 till den 25 augusti 1995. Under denna tid begärde han att bli frigiven, men hans framställningar härom avslogs.

Europadomstolen hade att bedöma dels om den totala häktningstiden varit alltför lång för att motsvara kraven i artikel 5:3 i konventionen, dels om Ilowieckis framställningar om frigivning hade prövats snabbt, vilket krävdes enligt artikel 5:4 i konventionen.

När det gällde häktningstidens längd fann Europadomstolen att det hade förelegat en misstanke om brott som kunde motivera häktning under en viss tid men inte under hela den aktuella tiden. Vidare hade myndigheterna inte övervägt möjligheten att ersätta häktningen med mindre ingripande åtgärder som frigivning mot borgen eller polisövervakning, och de hade inte heller i de aktuella besluten åberopat något förhållande som visade på förekomsten av kollusionsfara eller flyktfara. De omständigheter som myndigheterna åberopat i sina beslut var därför inte tillräckliga för att motivera Ilowieckis häktning under en tid av mer än ett år och nio månader. Artikel 5:3 i konventionen hade alltså inte respekterats.

I fråga om artikel 5:4 i konventionen konstaterade Europadomstolen att beslut över tre framställningar om frigivning hade fattats efter respektive tre, fyra och sju månader. Även om det hade funnits behov av att i dessa ärenden införskaffa viss medicinsk utredning, kunde tidsåtgången enligt Europadomstolens mening inte anses förenlig med kravet på snabb handläggning, varför även artikel 5:4 i konventionen hade kränkts.

5. Potocka m.fl. mot Polen (dom 4.10.2001)

Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Klagandena i detta mål var arvingar till Józef Potocki, som fram till andra världskriget varit ägare till stora fastigheter i Warszawa. De begärde efter den kommunistiska regimen fall att dessa fastigheter skulle restitueras till dem, men deras ansökan avslogs av guvernörsämberet i Warszawa. De överklagade detta beslut till Högsta förvaltningsdomstolen som avslog deras överklagande under hänvisning till att rätten till restitution endast avsåg enfamiljshus och små våningshus, som det inte var fråga om i detta fall, samt att klagandenas ansökan om restitution inte hade ingivits inom en i lagen fastställd tidsfrist.

Vid Europadomstolen gjorde klagandena gällande att deras rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning hade kränkts, eftersom Högsta förvaltningsdomstolen inte haft full behörighet att pröva både rättsliga frågor och sådana som avsåg faktiska förhållanden.

Europadomstolen konstaterade att Högsta förvaltningsdomstolens kompetens i princip hade omfattat enbart rättsfrågor, inklusive frågor om rättegångsfel. I det aktuella fallet hade domstolen funnit att det fanns rättsliga hinder mot bifall till ansökningen om restitution, och domstolen hade även i övrigt prövat de argument som framförts av klagandena. Under sådana förhållanden fick domstolens prövning i detta fall anses ha varit tillräckligt vidsträckt för att motsvara kraven i artikel 6:1 i konventionen. Något brott mot denna bestämmelse förelåg alltså inte.

6. Rodriguez Valín mot Spanien (dom 11.10.2001)

Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

I ett mål i vilket Rodriguez Valín var part meddelade en appellationsdomstol dom den 2 juli 1997. Domen delgavs Rodriguez Valín den 20 september 1997. Genom rekommenderat brev som avsändes med posten den 14 oktober 1997 överklagade Rodriguez Valín denna dom till Författningsdomstolen, som avisade överklagandet som för sent inkommet. Författningsdomstolen förklarade att överklagandefristen hade varit 20 arbetsdagar och att den hade utlöpt den 14 oktober 1997, medan överklagandet hade inkommit till Författningsdomstolen först den 15 oktober 1997.

Rodriguez Valín gjorde gällande att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen hade kränkts på grund av att överklagandet avisats trots att han avsänt det med posten inom den tillämpliga fristen. Han ansåg vidare att en bestämmelse som krävde att överklagandet skulle ha kommit in till Författningsdomstolen var diskriminerande gentemot dem som bodde på annan ort än Madrid.

Europadomstolen framhöll att överklagandefristen i detta fall hade varit 20 dagar, vilket inte var en särskilt kort frist. Ändå hade Rodriguez Valín dröjt till sista dagen av fristen för att avsända sitt överkla-

gande med posten, och han måste då ha varit medveten om att överklagandet inte skulle komma fram i tid. Rodriguez Valín fick då själv bära ansvaret för att överklagandet blivit avisat, och hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning hade inte blivit kränkt.

7. Sahin mot Tyskland (dom 11.10.2001)

Frågor om rätten till respekt för familjelivet (artikel 8 i konventionen) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Sahin hade en dotter som var född utom äktenskap den 29 juni 1988. Han hade sammanbott med modern vid tiden för dotterns födelse och någon tid därefter, och han hade fortsatt att ha kontakt med dottern fram till november 1990, då modern förbjöd honom att träffa dottern.

Sahin begärde att domstol skulle tillerkänna honom rätt till umgänge med dottern. Hans yrkande avslogs av distriktsdomstolen i Wiesbaden den 5 september 1991. Sahin överklagade detta avgörande till regiondomstolen i Wiesbaden, som uppdrog åt en psykolog att göra en utredning i umgängesfrågan. I sitt yttrande förklarade psykologen att umgängesrätt med hänsyn till motsättningarna mellan föräldrarna stred mot barnets intressen. Den 25 augusti 1993 avslog regiondomstolen Sahins överklagande.

Vid Europadomstolen gjorde Sahin gällande dels att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet hade kränkts, dels att han också i strid med artikel 14 i konventionen hade diskriminerats i jämförelse med en far som varit gift med barnets mor men skilt sig från henne.

Europadomstolen konstaterade att vägran att ge Sahin umgängesrätt utgjorde ett ingrepp i hans rätt enligt artikel 8 i konventionen, att ingreppet hade stöd i tysk lag och att det tjänade legitima syften enligt punkt 2 i artikel 8. Det återstod att pröva om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

I sin bedömning av denna fråga fäste Europadomstolen vikt vid att de tyska domstolarna inte hade hört Sahins dotter om hennes inställning till kontakter med fadern. Regiondomstolen borde enligt Europadomstolens mening ha övervägt om frågor kunde ställas till dottern i en form som var anpassad till hennes ålder. Europadomstolen fäste i detta sammanhang också vikt vid att inte heller psykologen hade ställt några frågor till barnet om hennes far. Eftersom det inte funnits några tillförlitliga uppgifter om hennes inställning, fann Europadomstolen att regiondomstolen inte hade gjort en rättvis avvägning av de olika intressen som förelåg i umgängesfrågan. Med 5 röster mot 2 konkluderade Europadomstolen att artikel 8 i konventionen hade kränkts.

När det gällde artikel 14 i konventionen konstaterade Europadomstolen att Sahin som far till ett utomäktenskapligt barn enligt då gäl-

lande tysk rätt hade en sämre rättsställning än en frånskild far. Fadern till ett utomäktenskapligt barn hade nämligen till skillnad från den frånskilde fadern ingen principiell rätt till umgänge och kunde av domstol tillerkännas en sådan rätt endast om detta befanns vara i barnets intresse. Det fanns ingen godtagbar grund för denna olikbehandling när det, som i detta fall, var fråga om en far som hade sammanbott med barnets mor och fortsatt att manifesteras sitt intresse av kontakter med barnet. Med 5 röster mot 2 fann Europadomstolen att det också förelåg en kränkning av artikel 14 i förening med artikel 8 i konventionen.

8. Sommerfeld mot Tyskland (dom 11.10.2001)

Frågor om rätten till respekt för familjelivet (artikel 8 i konventionen), diskriminering (artikel 14 i konventionen) och rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Sommerfeld hade en dotter som var född utom äktenskap den 25 januari 1981. Han sammanbodde med modern vid tiden för barnets födelse och fram till september 1986. Efter separationen förbjöd modern vidare kontakter mellan honom och dottern.

Under ett första förfarande vid distriktsdomstolen i Rostock rörande Sommerfelds eventuella rätt till umgänge med dottern gjordes en utredning av en psykolog, som i sitt yttrande hänvisade till att dottern inte önskade träffa Sommerfeld och att hon borde få tillfälle att själv ta kontakt med honom när hon ville det. Domstolen hörde också dottern, och sedan hon bekräftat att hon inte önskade ha kontakt med Sommerfeld, återkallade denne i juli 1992 sitt yrkande om umgängesrätt.

I september 1993 inledde Sommerfeld ett nytt domstolsförfarande rörande umgängesfrågan. När dottern på nytt hördes av distriktsdomstolen, förklarade hon igen att hon inte önskade ha kontakt med Sommerfeld, varefter domstolen den 1 juni 1994 avslag dennes yrkande om umgängesrätt. Hans överklagande avslogs den 17 juni 1994 av regiondomstolen i Rostock.

Vid Europadomstolen gjorde Sommerfeld gällande dels att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet hade kränkts, dels att han i strid med artikel 14 i konventionen hade diskriminerats i jämförelse med en far som varit gift med barnets mor men skilt sig från henne, dels också att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att vägran att ge Sommerfeld umgängesrätt utgjorde ett ingrepp i hans rätt enligt artikel 8 i konventionen, att ingreppet hade stöd i tysk lag och att det tjänade legitima syften enligt punkt 2 i artikel 8. Det återstod att pröva om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Europadomstolen konstaterade att distriktsdomstolen, när den vägrat att tillerkänna Sommerfeld umgängesrätt, hade grundat sig på ut-

talanden som dottern gjort när hon var 13 och 10 år gammal. Någon psykologutredning hade inte gjorts i det andra domstolsförfarandet, och yttrandet av en psykolog i det första förfarandet hade varit tämligen ytligt och var dessutom inte helt aktuellt när distriktsdomstolen i det andra förfarandet hade att bedöma umgängesfrågan. Distriktsdomstolens underlåtenhet att föranstalta om en ny psykologutredning innebar att underlaget för bedömningen hade varit otillräckligt. Europadomstolen konkluderade därför, med 5 röster mot 2, att artikel 8 i konventionen hade kränkts.

När det gällde artikel 14 i konventionen konstaterade Europadomstolen att Sommerfeld som far till ett utomäktenskapligt barn enligt då gällande tysk rätt hade en sämre rättsställning än en frånskild far. Fadern till ett utomäktenskapligt barn hade nämligen till skillnad från den frånskilde fadern ingen principiell rätt till umgänge med barnet och kunde av domstol tillerkännas en sådan rätt endast om detta befanns vara i barnets intresse. Det fanns ingen godtagbar grund för denna olikbehandling när det, som i detta fall, var fråga om en far som hade sammanbott med barnets mor och fortsatt att manifesteras sitt intresse av kontakter med barnet. Med 5 röster mot 2 fann Europadomstolen att det också förelåg en kränkning av artikel 14 i förening med artikel 8 i konventionen.

När det sedan gällde artikel 6:1 i konventionen fäste Europadomstolen vikt vid att det vid den tid då målet behandlades vid de tyska domstolarna hade funnits en bestämmelse i tysk lag om att en far till ett utomäktenskapligt barn var avskuren från rätten att överklaga det avgörande som meddelats i andra instans. Denna begränsning av rätten till överklagande stred enligt Europadomstolens mening mot Sommerfelds rätt enligt artikel 6:1 i konventionen. I denna fråga antogs Europadomstolens konklusion med 6 röster mot 1.

9. Hoffmann mot Tyskland (dom 11.10.2001)

Frågor om rätten till respekt för familjelivet (artikel 8 i konventionen) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Hoffmann hade en dotter som var född utom äktenskap den 25 augusti 1985. Han sammanbodde med modern vid tiden för dotterns födelse och fram till våren 1987. Efter separationen tillerkändes han av domstol rätt till umgänge med dottern, men efter en tid utnyttjade han inte längre denna umgängesrätt.

I maj 1990 vände sig barnets mor till distriktsdomstolen i Mülheim med en begäran att Hoffmann inte längre skulle tillåtas träffa dottern. I målet avgavs yttranden av en social myndighet och av en katolsk organisation, vilka båda rekommenderade att Hoffmann inte skulle tillerkännas umgängesrätt. Det gjordes också en medicinsk utredning, och distriktsdomstolen hörde såväl dottern som modern. Dottern förklarade att hon inte ville träffa Hoffmann. Den 23 januari 1993 beslöt distriktsdomstolen att Hoffmann inte längre skulle ha rätt till um-

gånge med dottern. Han överklagade beslutet till regiondomstolen i Duisburg, som den 26 mars 1993 avslag överklagandet.

Vid Europadomstolen gjorde Hoffmann gällande dels att hans rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet hade kränkts, dels att han i strid med artikel 14 i konventionen hade diskriminerats i jämförelse med en far som varit gift med barnets mor men skilt sig från henne, dels också att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att vägran att ge Hoffmann umgängesrätt utgjorde ett ingrepp i hans rätt enligt artikel 8 i konventionen, att ingreppet hade stöd i tysk lag och att det tjänade legitima syften enligt punkt 2 i artikel 8. Det återstod att pröva om ingreppet kunde anses nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Europadomstolen framhöll att de tyska domstolarna, när de vägrade att tillerkänna Hoffmann umgängesrätt, grundade sig på uttalanden av dottern, modern och Hoffmann själv och på en omfattande expertutredning. Under sådana förhållanden hade domstolarna haft tillräckligt underlag för sin bedömning att umgängesrätt inte skulle medges. Europadomstolen konkluderade därför att artikel 8 i konventionen inte hade kränkts.

När det gällde artikel 14 i konventionen konstaterade Europadomstolen att Hoffmann som far till ett utomäktenskapligt barn enligt då gällande tysk rätt hade en sämre rättsställning än en frånskild far. Fadern till ett utomäktenskapligt barn hade nämligen till skillnad från den frånskilde fadern ingen principiell rätt till umgänge med barnet och kunde av domstol tillerkännas en sådan rätt endast om detta befanns vara i barnets intresse. Det fanns ingen godtagbar grund för denna olikbehandling när det, som i detta fall, var fråga om en far som hade sammanbott med barnets mor och fortsatt att manifesterasitt intresse av kontakter med barnet. Med 5 röster mot 2 fann Europadomstolen att det också förelåg en kränkning av artikel 14 i förning med artikel 8 i konventionen.

När det sedan gällde artikel 6:1 i konventionen fäste Europadomstolen vikt vid att det vid den tid då målet behandlades vid de tyska domstolarna hade funnits en bestämmelse i tysk lag om att en far till ett utomäktenskapligt barn var avskuren från rätten att överklaga det avgörande som meddelats i andra instans. Denna begränsning av rätten till överklagande stred enligt Europadomstolens mening mot Hoffmanns rätt enligt artikel 6:1 i konventionen. I denna fråga antogs Europadomstolens konklusion med 6 röster mot 1.

10. Eliazer mot Nederländerna (dom 16.10.2001)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen), rätten att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen) och diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Eliazer åtalades vid förstainstansdomstolen i Nederländska Antillerna för narkotikabrott. Domstolen frikände honom, men åklagaren överklagade domen till appellationsdomstolen för Nederländska Antillerna och Aruba. Han uteblev från förhandlingen inför denna domstol, men hans advokat var närvarande och tilläts försvara honom. Appellationsdomstolen dömde honom för narkotikabrott till ett fängelsestraff.

Eliazer överklagade appellationsdomstolens dom till den nederländska högsta domstolen, *Hoge Raad*, som avvisade överklagandet på grund av att det inte var tillåtet att överklaga domar som meddelats i den tilltalades utvaro (*in absentia*). Domstolen framhöll att Eliazer däremot hade möjlighet att begära en ny rättegång vid appellationsdomstolen, och om han då inställde sig inför denna domstol, skulle en ny dom meddelas, som kunde överklagas till Högsta domstolen.

Vid Europadomstolen klagade Eliazer över att han vägrats överprövning vid Högsta domstolen, vilket enligt hans mening stred mot hans rätt till en rättvis rättegång enligt artikel 6:1 i konventionen och hans rätt enligt artikel 6:3 c) i konventionen att försvara sig.

Europadomstolen betonade vikten av att en tilltalad är närvarande vid domstolen och påpekade att det var Eliazer själv som valt att inte inställa sig på grund av risken för att han skulle komma att häktas. Av betydelse var också att Eliazers advokat tillåtits försvara honom inför appellationsdomstolen och att Eliazer skulle ha kunnat få sin sak prövad av Högsta domstolen om han begärt en ny rättegång vid appellationsdomstolen och medverkat i det nya förfarandet. Under sådana förhållanden kunde det enligt Europadomstolens mening inte anses att han på ett oproportionerligt sätt vägrats tillträde till Högsta domstolen eller att han berövats sin rätt till en rättvis rättegång. Något brott mot artikel 6:1 eller artikel 6:3 i konventionen förelåg alltså inte.

Eliazer hade också gjort gällande att han utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen på grund av att han med avseende på rätten till prövning i högsta instans behandlats på annat sätt än en tilltalad som inställt sig vid rättegången. Europadomstolen fann emellertid att den som uteblivit från rättegången inte kunde jämföras med den som inställt sig och att det därför inte var fråga om diskriminering i strid med artikel 14.

11. O'Hara mot Storbritannien (dom 16.10.2001)

Frågor om skälig brottsmisstanke (artikel 5:1 i konventionen), rätten att ofördröjligen inställas inför en domare (artikel 5:3 i konventionen) och rätten till skadestånd vid konventionsstridigt frihetsberövande (artikel 5:5 i konventionen)

O'Hara arresterades den 28 december 1985 på Nordirland som misstänkt för att vara inblandad i ett politiskt mord. Arresteringen skedde enligt en lag mot terrorism som bemyndigade en polisman att utan häktningsbeslut arrestera en person som han på sannolika skäl fann skäligen misstänkt för att ha medverkat till en terroristhandling. O'Hara hölls i polisarrest och frigavs den 3 januari 1986 utan att dessförinnan ha inställts inför en domare.

Vid Europadomstolen gjorde O'Hara gällande att han inte hade arresterats på grund av misstanke om brott utan därför att man ville trakassera honom och sätta honom under tryck på grund av hans medlemskap och verksamhet i Sinn Fein.

Europadomstolen konstaterade att villkoret för arrestering enligt den lag som tillämpats var att det förelåg en skälig misstanke. Arresteringen av O'Hara hade grundats på uppgifter från personer som uppgivit för polisen att O'Hara var inblandad i mordet, och även om dessa uppgiftslämnare inte identifierats, fick arresteringen anses ha varit grundad på en skälig misstanke om brott. Europadomstolen fann därför, med 6 röster mot 1, att villkoren i artikel 5:1 c) i konventionen var uppfyllda.

Europadomstolen konstaterade vidare att O'Hara hade varit berövad friheten i över sex dagar utan att ställas inför en domare, vilket inte var förenligt med kraven i artikel 5:3 i konventionen (jfr fallet Brogan m.fl. mot Storbritannien, se SvJT 1991 s. 272).

Europadomstolen fann också att det enligt inhemska rätt inte hade funnits någon rätt till skadestånd för kränkningarna av artikel 5:3 i konventionen. Slutsatsen blev därför att även artikel 5:5 i konventionen hade överträtts.

12. Brennan mot Storbritannien (dom 16.10.2001)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att försvara sig (artikel 6:3 c) i konventionen)

Brennan arresterades på morgonen den 21 oktober 1990 som misstänkt för delaktighet i ett terroristiskt mord på Nordirland. Han underkastades flera långa förhör under de följande dagarna.

I samband med Brennans arrestering beslöts att han inte skulle få träffa en advokat under de följande 24 timmarna, alltså inte förrän på morgonen den 22 oktober. I verkligheten träffade han sin advokat först vid middagstiden den 23 oktober.

När Brennan förhördes på eftermiddagen den 22 oktober, gjorde han vissa medgivanden om sin inblandning i mordet. Han hävdade

senare att han gjort dessa medgivanden på grund av att han miss-handlats och hotats av polisen.

När Brennan träffade sin advokat den 23 oktober, fick han inte tala med honom i enrum utan endast i närvaro av en polisman som kunde avlyssna deras samtal.

Brennan dömdes senare för mord och andra brott, varvid en viktig del av bevisningen mot honom utgjordes av de medgivanden han gjort den 22 oktober innan han samrått med sin advokat.

Vid Europadomstolen gjorde Brennan gällande att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång och hans rätt enligt artikel 6:3 c) i konventionen att försvara sig med hjälp av en advokat hade kränkts. Europadomstolen behandlade i sin dom tre frågor, nämligen vägran att låta Brennan träffa en advokat under de första 24 timmarna av frihetsberövandet, de förhållanden under vilka han förhörts av polisen och närvaron av en polisman vid Brennans första sammanträffande med sin advokat.

Europadomstolen konstaterade att artikel 6 i konventionen är tillämplig också på en förundersökning i den mån vad som då sker får betydelse för en eventuell kommande rättegång. Artikel 6 kräver därför i princip att den som är misstänkt för brott redan från början skall ha rätt att samråda med en advokat, men det kan finnas situationer då undantag härifrån måste accepteras. I det aktuella fallet var skälet till den restriktion som gällt under 24 timmar att man ville undvika att andra misstänkta personer skulle varnas och deras gripande försvåras. Europadomstolen accepterade att det kunde ha funnits goda skäl för denna restriktion.

Vidare konstaterade Europadomstolen att Brennan under dessa 24 timmar inte hade gjort några uttalanden som kunde skada hans försvar. Hans medgivanden hade gjorts först efter utgången av de 24 timmarna vid en tid då han hade rätt att samråda med en advokat. Att han först senare kommit i kontakt med sin advokat berodde inte på myndigheterna. Inskränkningen i rätten att ta kontakt med en advokat hade således inte skadat Brennans försvar, och Europadomstolen konkluderade att det i detta hänseende inte förelåg något brott mot artikel 6:1 eller artikel 6:3 c) i konventionen.

När det sedan gällde de förhållanden under vilka Brennan förhörts av polisen och gjort vissa medgivanden erinrade Europadomstolen om att dessa händelser hade prövats i ett kontradiktoriskt förfarande under den följande rättegången och att såväl Brennan som polismännen hade hörts av domstolen. Möjligheterna att fastställa hur förhören gått till skulle visserligen ha förbättrats om det hade gjorts en bandupptagning eller om en advokat fått vara närvarande, men detta kunde inte vara en absolut förutsättning för att förfarandet skulle anses rättvist. I förevarande fall var rättssäkerheten tillgodosedd genom den prövning som skett vid rättegången. Europadomstolen fann där-

för att det inte heller på denna punkt förelåg något brott mot artikel 6:1 eller artikel 6:3 c) i konventionen.

När det slutligen gällde det förhållandet att en polisman varit närvarande vid och kunnat avlyssna Brennans första samtal med sin advokat uttalade Europadomstolen att en misstänkt person normalt skall ha rätt att föra förtroliga samtal med sin advokat men att det kan vara legitimt att göra undantag härifrån i särskilda fall, t.ex. om det finns risk för att advokaten används som kontaktkanal till andra misstänkta personer. Det fanns emellertid i detta fall ingenting som tydde på att advokaten skulle ha medverkat till något sådant och det var dessutom oklart om en polisman skulle ha kunnat avslöja eventuella kodade budskap från Brennan. Det hade därför inte visats att en polisman närvaro hade varit påkallad i detta fall. Dessutom var detta första sammanträffande mellan Brennan och advokaten av stor betydelse för Brennan, och polismannens närvaro måste antas ha gjort det svårare för honom att föra ett öppet samtal. På denna punkt fann Europadomstolen därför att artikel 6:3 c) i förening med artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

13. Sciortino mot Italien (dom 18.10.2001)

Fråga om skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Sciortino, som varit statlig tjänsteman på Sicilien, begärde att Räkenskapsdomstolen skulle fastställa pensionsförmåner för honom. Den 23 november 1993 ålade Räkenskapsdomstolen myndigheterna på Sicilien att betala vissa pensionsbelopp. Dessa utbetalades emellertid endast delvis och med stora förseningar. Ett betydande belopp var ännu vid utgången av år 2000 obetalt.

Vid Europadomstolen gjorde Sciortino gällande att hans rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen, som skyddar äganderätten, hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att Sciortino genom domen den 23 november 1993 erhållit en fordran som skyddades av artikel 1 i protokollet. Genom att inte fullgöra sina förpliktelser enligt domen hade de sicilianska myndigheterna kränkt Sciortinos rätt enligt denna artikel.

14. Indelicato mot Italien (dom 18.10.2001)

Fråga om omänsklig eller förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen)

Indelicato arresterades 1992 på Sicilien som misstänkt för narkotikahandel med anknytning till maffian. Han överfördes efter en tid till ett fängelse på ön Pianosa där han var underkastad hårda restriktioner. Han gjorde inför Europadomstolen gällande att han i strid med artikel 3 i konventionen hade misshandlats på olika sätt. Han uppgav att han utsatts för sparkar, knytnävsslag och slag med batong. Fångvaktarna skulle vidare ha spottat på honom och väckt honom under

natten för att tvinga honom att ta en kall dusch, och han påstod också att han hade förolämpats och hotats på olika sätt.

Europadomstolen konstaterade att Indelicato inte hade kunnat förebbringa något läkarintyg som utvisade att han åsamkats en kroppslig skada. Visserligen hade två fängvaktare åtalats för övergrepp mot honom, men det fanns ingen slutlig dom emot dem. Sammantaget fann Europadomstolen det inte styrkt bortom rimligt tvivel att Indelicato hade utsatts för behandling i strid med artikel 3 i konventionen.

Emellertid ansåg Europadomstolen att det också följde av artikel 3 i konventionen att anmälningar om misshandel från polisens eller andra statliga organs sida måste, om de har rimliga skäl för sig, leda till utredningar av vad som skett. I förevarande fall hade saken utretts men endast med betydande försening och på ett bristfälligt sätt, och detta trots att personalen i det aktuella fängelset även av andra fångar anklagats för misshandel. De italienska myndigheterna hade alltså inte fullgjort sin utredningsskyldighet och hade härigenom brutit mot artikel 3 i konventionen.

15. Saggio mot Italien (dom 25.10.2001)

Frågor om skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Saggio var fram till den 6 juli 1995 anställd hos bolaget F. Sedan januari 1995 hade han emellertid inte fått någon lön utbetald. Den 7 juni 1995 fann domstolen i Bologna att F var på obestånd. Den 23 juni 1995 sattes bolaget under särskild förvaltning. Tre förvaltare utsågs med uppgift att driva bolagets verksamhet vidare, och beslut fattades om att inga verkställighetsåtgärder tills vidare skulle få vidtas mot bolaget. Saggio erhöll betalning för en del av sin lönefordran från en garantifond men hade en stor kvarstående fordran.

Vid Europadomstolen klagade Saggio över att han under den tid bolaget F stått under särskild förvaltning inte haft möjlighet att få full betalning för utestående lön och andra förmåner. Europadomstolen fann att målet gällde frågor om kränkningar av äganderättsskyddet enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen och av rätten till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen.

Europadomstolen fann att ställandet av F under särskild förvaltning med förbud för Saggio att kräva betalning för sin fordran innefattade ett ingrepp i äganderättsskyddet. Saggio hade inte berövats sin egendom, men andra stycket i tilläggsprotokollets artikel 1, som gäller reglering av nyttjandet av egendom, var tillämpligt på denna situation.

Europadomstolen fann vidare att den reglering som den särskilda förvaltningen innefattade syftade till att handha bolagets egendom på ett rationellt sätt och att garantera att borgenärerna behandlades lika. Visserligen hade fordringarna mot bolaget frusits under en relativt lång tid, men detta berodde ytterst på bolagets ekonomiska ställning för vilken staten inte var ansvarig. Under de rådande förhållandena

hade en rimlig jämvikt upprätthållits mellan enskildas rättigheter och det allmänna intresset, varför Europadomstolen, med 5 röster mot 2, konkluderade att artikel 1 i tilläggsprotokollet inte hade kränkts.

När det sedan gällde artikel 13 i konventionen fann Europadomstolen att Saggio, under den tid bolaget stått under särskild förvaltning, inte hade haft möjlighet att göra sina krav gällande inför någon myndighet eller att angripa förvaltarnas åtgärder. På grund härav hade han i strid med artikel 13 inte förfogat över något effektivt rättsmedel.

16. Devlin mot Storbritannien (dom 30.10.2001)

Fråga om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen)

Devlin var sökande till en lägre administrativ befattning inom den statliga förvaltningen på Nordirland. Han fick först beskedet att han fått förord till tjänsten men underrättades senare om att han trots detta inte blivit utnämnd.

Devlin misstänkte att skälet till att han inte fått tjänsten var att han var katolik. Han vände sig därför till *Fair Employment Tribunal* med klagomål över att han blivit diskriminerad. Ministern för Nordirland utfärdade då ett intyg om att det var för att skydda nationell och samhällelig säkerhet som Devlin inte blivit utnämnd. På grund av detta intyg kunde förfarandet vid *Fair Employment Tribunal* inte fullföljas.

Devlin försökte i stället angripa ministerns intyg vid domstol genom att begära s.k. *judicial review*. I detta förfarande upplystes att den nordirländska polisen hade lämnat sådana upplysningar om Devlin att denne av säkerhetsskäl befunnits olämplig för offentlig anställning på Nordirland. Devlin försökte förgäves få närmare upplysningar om vad som lades honom till last. Hans begäran om *judicial review* avlogs.

Vid Europadomstolen klagade Devlin över att han inte hade kunnat få till stånd en domstolsprövning av skälen till att han vägrats offentlig anställning. Han gjorde gällande att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen härigenom hade kränkts.

Europadomstolen fann att den tjänst som Devlin sökt inte innefattade utövning av suveräna statliga maktbefogenheter (jfr fallet Pellegrin mot Frankrike, SvJT 2000 s. 87 f.) och att Devlins civila rättigheter därför var berörda. Artikel 6:1 i konventionen var alltså tillämplig i detta fall.

Europadomstolen konstaterade vidare att det inte förekommit någon oberoende prövning av de skäl som föranlett att Devlin ansetts som en säkerhetsrisk. Ingen bevisning hade framlagts för *Fair Employment Tribunal* eller i det följande domstolsförfarandet. Fallet liknade det tidigare avdömda målet *Tinnelly & Sons Ltd m.fl. mot Storbritannien* (se SvJT 1998 s. 763 f.), och Europadomstolen fann inte skäl att avvika från den bedömning som gjorts i detta tidigare mål. Situationen var sådan att ett intyg av den exekutiva makten hade berövat domstolarna deras prövningsrätt, och det fanns inga mekanismer som

tillgodosåg Devlins behov av en opartisk prövning på grundval av relevant bevisning och parternas argument. Det var därför fråga om en oproportionerlig inskränkning av Devlins rätt till domstolsprövning och om ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.

17. Pannullo och Forte mot Frankrike (dom 30.10.2001)

Fråga om rätten till respekt för privat- och familjelivet (artikel 8 i konventionen)

Klagande var makarna Vincenzo Pannullo och Caterina Forte, som var italienska medborgare och bosatta i Italien. Efter att ha vårdats på sjukhus i Frankrike avled deras dotter där den 24 juni 1996. En undersökning gjordes om dödsorsaken. Inom ramen för denna undersökning företogs en obduktion den 9 juli 1996, och en rapport avgavs den 25 juli 1996. Utredningen fortsatte emellertid, och under tiden fick makarna Pannullo-Forte inte ta hand om dotterns kropp för att begrava den. Först den 14 februari 1997 lämnades tillstånd till detta, varefter kroppen begravdes i Italien den 19 februari 1997.

Vid Europadomstolen klagade makarna Pannullo-Forte över att de franska myndigheterna genom sin långvariga vägran att utlämna dotterns kropp hade utsatt dem för ett oberättigat ingrepp i deras genom artikel 8 i konventionen skyddade rätt till respekt för privat- och familjelivet.

Europadomstolen fann att det rörde sig om ett ingrepp i den genom artikel 8 i konventionen skyddade rätten samt att detta ingrepp hade haft stöd i fransk lag och syftat till att förebygga brott. Frågan var emellertid om det kunde anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle att först efter mer än sju månader från dödsfallet utlämna dotterns kropp.

Enligt Europadomstolen fanns det inget att invända mot att kroppen hade behållits fram till obduktionen den 9 juli 1996. Däremot hade det inte funnits skäl att hålla kvar kroppen under ytterligare en lång tid. Att så ändå skett måste ha berott på försumlighet hos de medicinska experterna eller på missförstånd hos domaren rörande de medicinska behoven. Med beaktande också av den svåra förlust som makarna Pannullo-Forte lidit genom dotterns död fann Europadomstolen att de franska myndigheterna inte hade gjort en rimlig avvägning av deras rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv och det legitima syftet att förhindra brott. Artikel 8 i konventionen hade således kränkts.

18. Solakov mot Makedonien (dom 31.10.2001)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att förhöra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

Solakov var misstänkt för att ha smugglat narkotika från Bulgarien och Makedonien till USA. Under förundersökningen beslöts att vissa vittnen skulle höras i USA. Solakovs advokat underrättades om att un-

dersökningsdomaren skulle bege sig till USA för detta ändamål och inbjöds samtidigt att närvara vid förhören. Advokaten vägrades visum men fick veta att hans ansökan om visering skulle komma att omprövas om han ingav viss ytterligare dokumentation. Emellertid återkom han inte med någon ny sådan ansökan.

Solakov återkallade advokatens fullmakt och utsåg en annan advokat som försvarare. Även denne inbjöds att delta i vittnesförhören i USA. Solakov uppgav att han hade överlämnat åt advokaten att själv bestämma om han skulle närvara vid förhören och framhöll att han hade tillräckligt med pengar för att bekosta advokatens resa. Emellertid beslöt advokaten att inte bege sig till USA, och han uppgav som skäl att han saknade medel för resan.

De vittnen som hördes i USA lämnade belastande uppgifter om Solakov. Deras utsagor lästes upp under den följande rättegången mot Solakov vid kammardomstolen i Skopje. Solakov begärde att två andra personer skulle höras som vittnen, men denna begäran avslogs av domstolen med motiveringen att domstolen hade tillräckligt med bevisning för att nå fram till en dom. Härfter dömde domstolen Solakov för narkotikahandel till tio års fängelse, ett straff som senare höjdes av appellationsdomstolen i Skopje till tretton års fängelse.

Vid Europadomstolen gjorde Solakov gällande att hans rättigheter enligt artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen hade kränkts till följd av att han inte haft möjlighet att korsförhöra de i USA hörda vittnena vilkas utsagor utgjorde bevisning mot honom och att han dessutom inte fått höra de vittnen som han själv önskat inkalla.

Europadomstolen konstaterade att Solakovs advokater hade inbjudits att närvara vid vittnesförhören i USA. Emellertid hade varken Solakov eller hans andre advokat visat något intresse av sådan närvaro. Solakov hade överlämnat frågan till advokatens avgörande men sagt sig kunna betala resan. Advokaten hade inte sökt visum och inte heller begärt uppskov med hänvisning till att tiden för att erhålla visum var för kort. Den förste advokaten hade inte förnyat sin viseringsansökan och Solakov hade dessutom återkallat hans fullmakt. Solakov hade inte heller under rättegången gjort gällande att det varit omöjligt för en advokat att närvara vid förhören. Han hade inte bestritt innehåll i vittnesmålen, och han hade inte formulerat några frågor som han ville ställa till vittnena.

När det gällde Solakovs begäran att två personer skulle höras som vittnen fann Europadomstolen att han, trots att han hade kunnat framställa en begäran härom under förundersökningen, inte hade begärt förhör med dem förrän under rättegången. Därtill kom att de två personerna bodde antingen i Bulgarien eller i USA och att deras adresser var okända.

Under sådana omständigheter fann Europadomstolen att Solakovs rättigheter enligt artikel 6:1 och artikel 6:3 d) i konventionen inte hade kränkts.

19. Laumont mot Frankrike (dom 8.11.2001)

Fråga om lagligheten av ett frihetsberövande (artikel 5:1 i konventionen)

Laumont häktades den 19 januari 1995 som misstänkt för väpnat rån och andra brott. Häktningstiden förlängdes, senast den 19 september 1996 för en tid av fyra månader.

Den 30 september 1996 beslöt undersökningsdomaren att överlämna målet till åklagaren för att åtalskammaren vid appellationsdomstolen, *chambre d'accusation près la cour d'appel*, i Versailles skulle väcka åtal mot Laumont inför jurydomstol, *cour d'assises*. Den 27 november 1996 fann emellertid åtalskammaren att förundersökningen borde kompletteras och uppdrog åt undersökningsdomaren att föranstalta om detta.

Sedan förundersökningen kompletterats, beslöt åtalskammaren vid appellationsdomstolen den 10 september 1997 att åtala Laumont inför jurydomstolen i Yvelines. I beslutet ingick också ett förordnande om att Laumont skulle vara berövad friheten (*ordonnance de prise de corps*).

Vid Europadomstolen gjorde Laumont gällande att hans häktning från den 19 januari 1997, då förlängningen av häktningstiden enligt beslutet den 19 september 1996 utlöpt, till den 10 september 1997, då nytt beslut om frihetsberövande fattats, hade varit olaglig och därför stått i strid med artikel 5:1 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att ett beslut av en undersökningsdomare att hänskjuta ett mål till åklagare enligt fransk lag medförde att ett häktningsbeslut i allmänhet förblev i kraft intill dess ett beslut fattats av åtalskammaren. Emellertid skulle frigivning ske om åtalskammaren inte fattade sitt beslut inom en tidsfrist av två månader. I förevarande fall hade denna tidsfrist iakttagits. Visserligen hade åtalskammarens beslut inte inneburit att åtal väckts vid jurydomstolen utan endast att förundersökningen skulle kompletteras, men det fanns en fransk rättspraxis som klargjorde att ett frihetsberövande skulle anses förlängt även genom ett sådant beslut. Denna rättspraxis, som grundade sig på en tolkning av de gällande lagbestämmelserna, måste enligt Europadomstolens mening ha varit känd för Laumonts försvarare, och Laumont hade dessutom haft möjlighet att, om han så önskade, få till stånd en ny prövning av frihetsberövandet genom att göra en ansökan om frigivning.

Europadomstolen konkluderade att frihetsberövandet under sådana förhållanden fick anses ha varit lagligt enligt fransk rätt och också ha motsvarat kraven i artikel 5:1 i konventionen.

20. Sari mot Danmark och Turkiet (dom 8.11.2001)

Fråga om domstolsprövning inom skälig tid (artikel 6:1 i konventionen)

Målet gällde i och för sig enbart frågor om iakttagande av kravet i artikel 6:1 i konventionen på ett avgörande av domstol inom skälig tid

men har ett visst allmänt intresse på grund av att klagomålet var riktat mot två stater, Danmark och Turkiet.

Sari misstänktes för att ha begått ett mord i Danmark den 22 februari 1990. Han begav sig den 23 februari 1990 till sitt hemland Turkiet. Den 26 februari 1990 utfärdades ett häktningsbeslut mot honom av dansk domstol, varefter de danska myndigheterna begärde honom utlämnad från Turkiet. Den 23 juli 1990 utfärdade turkisk domstol ett häktningsbeslut avseende Sari, varefter denne arresterades den 29 juni 1992. Han frigavs villkorligt den 21 juli 1993.

Under lång tid förekom kontakter mellan de danska och de turkiska myndigheterna rörande lagföring av Sari. Det var emellertid till en början oklart om lagföringen för mordet skulle ske i Danmark eller Turkiet. Den 7 februari 1995 beslöt de danska myndigheterna att inte fullfölja sin begäran om utlämning och överlämnade i stället materialet i målet till de turkiska myndigheterna med sikte på lagföring i Turkiet. Sari dömdes slutligen den 20 november 1998 av turkisk domstol för mord till fem års fängelse.

Europadomstolen prövade om tidsåtgången varit skälig dels på dansk sida, dels på turkisk sida.

När det gällde Danmark ansågs den relevanta tiden ha löpt från den 26 februari 1990, då det danska häktningsbeslutet utfärdades, till den 7 februari 1995, då aktmaterialet överlämnades till Turkiet. I fråga om Turkiet hade den relevanta tiden börjat den 23 juli 1990, då ett turkiskt häktningsbeslut meddelats, och slutat den 20 november 1998, då Sari dömts av turkisk domstol. Europadomstolen fann att varken de danska eller de turkiska myndigheterna hade gjort sig skyldiga till brott mot artikel 6:1 i konventionen genom långsam handläggning.

21. Iwanczuk mot Polen (dom 15.11.2001)

Frågor om förnedrande behandling (artikel 3 i konventionen) och häktningstids längd (artikel 5:3 i konventionen)

Iwanczuk arresterades i maj 1992 som misstänkt för stöld. Han häktades därefter av domstol, och häktningstiden förlängdes genom flera olika beslut.

Under häktningstiden begärde Iwanczuk den 19 september 1993 att få rösta i de då pågående parlamentsvalen. Han fördes då till ett vaktrum där man meddelade honom att han av säkerhetsskäl, för att få rösta, måste ta av sig sina kläder. Han klädde av sig men behöll sina underkläder på. Vakterna gjorde nedsättande och kränkande uttalanden om honom och hans kropp, och när han vägrade att också ta av sig underkläderna, återfördes han till sin cell utan att ha fått rösta.

Den 21 december 1993 beslöt regiondomstolen i Wroclaw att Iwanczuk skulle frigges mot borgen av 2 miljarder zloty. Beslutet fastställdes den 5 januari 1994 av appellationsdomstolen i Wroclaw, som i sitt beslut förklarade att borgenssäkerheten fick utgöras av inteckningar i Iwanczuks fastighet. Den 18 januari 1994 sänktes borgensbe-

loppet till 1,5 miljarder zloty, varefter Iwanczuk begärde att få betala detta belopp i form av in-teckningar i fastigheten. Han fick till en början ingen reaktion på detta, men den 23 februari 1994 beslöt region-domstolen att borgensbeloppet skulle betalas antingen kontant eller med statsobligationer. Den 19 april 1994 sänkte regiondomstolen be-loppet till 100 miljoner zloty i kontanter och 750 miljoner zloty i in-teckningar. Iwanczuk frigavs den 5 maj 1994.

Europadomstolen fann att behandlingen av Iwanczuk, när han hade beordrats att klä av sig naken som villkor för att få rösta och då hade förolämpats och förlöjligats av vakterna, var förnedrande och stred mot artikel 3 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade vidare att ett beslut om att Iwan-czuk skulle frigges mot borgen hade fattats den 21 december 1993 men att han försatts på fri fot först den 5 maj 1994, alltså fyra månader och fjorton dagar senare. Under denna tid hade kraven beträffande bor-gensbelopp och arten av borgen ändrats flera gånger. Några överty-gande skäl till att domstolarna ändrat sin inställning till att godta in-teckningar som säkerhet hade inte förebragts, och eftersom oklarhe-ten i detta hänseende hade avsevärt försenat Iwanczuks frigivning, fann Europadomstolen att artikel 5:3 i konventionen hade kränkts.

22. Olstowski mot Polen (dom 15.11.2001)

Fråga om häktningstids längd (artikel 5:3 i konventionen)

Olstowski arresterades den 14 december 1993 och häktades därefter på grund av misstanke om rån. Han var häktad tills han den 3 mars 1997 dömdes för sådant brott till åtta års fängelse. Frågan inför Euro-padomstolen var om häktningstiden varit längre än som var tillåtligt enligt artikel 5:3 i konventionen.

Europadomstolen konstaterade att de polska domstolarna som häktningsskäl hade hänvisat till att Olstowski var misstänkt för ett all-varligt och samhällsfarligt brott men fann att detta inte var tillräckligt för att motivera en häktningstid av tre år och nästan tre månader. Domstolarna hade dessutom i sina beslut uttryckt sig i allmänna orda-lag och föreföll inte ha gjort en omsorgsfull avvägning av skälen för och mot ett frihetsberövande. Det kunde under en tid ha funnits en risk för obehörig påverkan på vittnen men inte under hela den långa häktningstiden, och inte heller en eventuell recidivfara kunde ha rätt-färdigat en så långvarig häktning. Europadomstolen fann därför att artikel 5:3 i konventionen hade kränkts.

23. Werner mot Polen (dom 15.11.2001)

Fråga om opartisk domstol (artikel 6:1 i konventionen)

Werner var förordnad som likvidator i ett aktiebolag. Konkursdoma-ren M ansåg honom olämplig för denna uppgift på grund av att han hade försummat att utbetala löner till de anställda i ett annat bolag och begärde därför att han skulle entledigas som likvidator. Distrikts-

domstolen i Koszalin biföll denna begäran. Konkursdomaren M var en av de tre domare som deltog i detta beslut. Werner hade inte kallats till domstolens sammanträde och domstolen inhämtade inte hans synpunkter. Werner försökte överklaga beslutet men fick beskedet att ett beslut av detta slag inte kunde överklagas.

Vid Europadomstolen gjorde Werner gällande att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till prövning av en opartisk domstol hade kränkts.

Europadomstolen tog först ställning till frågan om artikel 6:1 i konventionen var tillämplig i detta fall. Denna fråga besvarades jakande under hänvisning till att uppgiften som likvidator var av annat slag än de statliga ämbeten som enligt domstolens praxis föll utanför artikelns tillämpningsområde (jfr fallet *Pellegrin mot Frankrike*, SvJT 2000 s. 87 f.). Werners ekonomiska intressen var berörda liksom hans rätt till skydd för sitt goda rykte. Det förfarande som lett till hans entledigande hade därför gällt hans civila rättigheter.

Europadomstolen fann vidare att det förhållandet att konkursdomaren M först hade begärt att distriktsdomstolen skulle entlediga Werner och därefter själv hade deltagit i distriktsdomstolens avgörande medförde att distriktsdomstolen inte kunde anses ha varit en opartisk domstol, eftersom M kunde antas ha haft en förutfattad mening om Werner och det dessutom för en objektiv iakttagare måste ha framstått som tvivelaktigt om domstolen var opartisk. Dessutom hade förfarandet varit bristfälligt, eftersom Werner inte fått tillfälle att ta del av M:s argument och kommentera dem.

Konklusionen blev således att Werners rätt enligt artikel 6:1 i konventionen hade kränkts.

24. McElhinney mot Irland (dom 21.11.2001)

25. Al-Adsani mot Storbritannien (dom 21.11.2001)

26. Fogarty mot Storbritannien (dom 21.11.2001)

Frågor om statsimmunitet i relation till rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen), förbudet mot tortyr (artikel 3 i konventionen) och förbudet mot diskriminering (artikel 14 i konventionen)

Dessa tre mål gällde alla frågan om statsimmunitet kan komma i konflikt med skyddet för rättigheterna i konventionen. Omständigheterna var i huvudsak följande.

a) McElhinney väckte talan vid irländsk domstol mot brittiska regeringen med yrkande om skadestånd på grund av att en brittisk soldat under tjänsteövning hade hotat honom med vapen på irländskt territorium och härigenom hade utsatt honom för dödsångest.

b) Al-Adsani väckte talan vid brittisk domstol mot Kuwaits regering med yrkande om skadestånd på grund av att han hade torterats av personer för vilka Kuwaits regering var ansvarig.

c) Mary Fogarty väckte talan vid brittisk domstol mot USA:s regering med påstående att hon hade utsatts för diskriminering på grund

av sitt kön i samband med tillsättning av en tjänst vid amerikanska ambassaden i London.

I samtliga tre fall avisades talan med hänvisning till de folkrättsliga reglerna om statsimmunitet. Klagandena gjorde vid Europadomstolen gällande att de härigenom berövats sin rätt enligt artikel 6:1 i konventionen att få sina civila rättigheter prövade av domstol. Al-Adsani påstod dessutom att hans rätt enligt artikel 3 i konventionen att åtnjuta skydd mot tortyr hade kränkts på grund av att hans talan avisats. Mary Fogarty klagade också över att hon utsatts för diskriminering i strid med artikel 14 i konventionen.

Europadomstolen framhöll att den folkrättsliga statsimmuniteten tjänar det legitima syftet att främja ett gott förhållande mellan stater genom ömsesidig respekt för deras suveränitet. Konventionens bestämmelser borde så långt som möjligt tillämpas i överensstämmelse med folkrättsliga regler, och statsimmuniteten kunde i princip inte anses utgöra en oproportionerlig inskränkning av den genom artikel 6:1 i konventionen skyddade rätten till domstolsprövning.

När det gällde fallet McElhinney konstaterade Europadomstolen att det fanns en tendens i internationell och komparativ rätt att begränsa statsimmuniteten i fråga om personskador som orsakats genom en handling eller underlåtenhet på forumstatens territorium men att en sådan begränsning inte var allmänt accepterad. Dessutom föreföll denna begränsning mera ta sikte på skador orsakade av trafikolyckor än på förhållanden som hänförde sig till statsimmunitetens kärnområde, t.ex. skador genom soldaters handlande på annan stats territorium. Med hänsyn härtill kunde irländsk domstol, genom att avvisa McElhinneys talan, inte anses ha på ett oacceptabelt sätt begränsat rätten till domstolsprövning. Europadomstolen konkluderade, med 12 röster mot 5, att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

I fallet Al-Adsani hänvisade Europadomstolen till den stora betydelse som bekämpandet av tortyr successivt hade tillmätts i det internationella samarbetet. Trots detta kunde domstolen inte finna det accepterat i folkrätten att en stat inte var berättigad till immunitet i fråga om skadeståndskrav grundade på påståenden om tortyr utanför forumstaten. Beslutet att avvisa Al-Adsanis talan innefattade därför en godtagbar inskränkning av rätten till domstolsprövning. Europadomstolen konkluderade, med 9 röster mot 8, att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

Den påstådda tortyren i fallet Al-Adsani hade inte ägt rum på brittiskt territorium och de brittiska myndigheterna hade inget ansvar för händelserna. Under sådana förhållanden kunde Storbritannien inte heller anses ha brutit mot artikel 3 i konventionen genom att inte ti låta en rättslig prövning av skadeståndskrav vid brittisk domstol.

När det gällde fallet Fogarty framhöll Europadomstolen att det i internationell och komparativ rätt fanns en tendens att begränsa stats-

immuniteten i arbetsrättsliga tvister. Emellertid förelåg en varierande praxis i fråga om tvister rörande anställning vid ambassader eller liknande representationer. Dessutom gällde Mary Fogartys talan inte hennes rättigheter som anställd, utan den avsåg diskriminering vid rekrytering till en tjänst, och Europadomstolen fann det inte visat att det i sådana frågor fanns någon tendens till uppmjukning av statsimmuniteten. Mary Fogartys rätt till domstolsprövning hade därför inte begränsats på ett oacceptabelt sätt, och Europadomstolen konkluderade, med 16 röster mot 1, att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts. Inte heller hade Mary Fogarty med avseende på rätten till domstolsprövning behandlats på annat sätt än någon annan person i en motsvarande situation. Någon diskriminering med avseende på rätten till domstolsprövning förelåg alltså inte, och Europadomstolen fann att artikel 14 i förening med artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

27. Yagtzilar m.fl. mot Grekland (dom 6.12.2001)

Frågor om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen) och skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

Klagande i detta mål var tio turkiska medborgare som var successorer till de tidigare ägarna av en olivplantage i norra Grekland. Plantagen hade övertagits av de grekiska myndigheterna 1925 och formellt exproprierats 1933. Ett domstolsförfarande rörande ersättning till de tidigare ägarna inleddes i december 1933 och pågick fram till juli 1997, alltså under mer än 63 år. Grekiska staten, som var svarande i målet, framförde vid flera tillfällen, första gången under år 1979, invändningar om att kraven var preskriberade, men i flera beslut fann domstolarna dessa invändningar vara ogrundade. I juli 1995 ändrade emellertid appellationsdomstolen i Thessaloniki sin uppfattning i denna fråga. Domstolen fann då att klagandenas anspråk hade preskriberats och att preskription hade inträtt senast år 1971. Detta avgörande fastställdes i juli 1997 av den grekiska kassationsdomstolen.

Klagandena gjorde gällande att de genom beslutet att förklara deras anspråk preskriberade hade i strid med artikel 6:1 i konventionen berövats rätten till domstolsprövning av deras civila rättigheter samt att deras rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till respekt för egendom hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att de grekiska domstolarna först på ett mycket sent stadium hade funnit preskription föreligga och detta efter det att det i tidigare domstolsavgöranden förklarats att klagandenas anspråk inte var preskriberade. Klagandena hade under lång tid fört sin talan i god tro, och de hade genom det senkomna beslutet om preskription berövats möjligheten att erhålla ersättning för egendom som först ockuperats och sedan exproprierats av grekiska staten. Detta hindrade enligt Europadomstolens mening på ett opro-

portionerligt sätt utövandet av deras rätt till domstolsprövning och innebar en kränkning av artikel 6:1 i konventionen.

När det sedan gällde egendomsskyddet anförde Europadomstolen att det inte lämnats någon förklaring till att ingen ersättning betalats för den exproprierade egendomen. Domstolarnas beslut att anspråken var preskriberade hade vidare medfört att klagandena berövats all möjlighet att få ersättning för den skada de och deras föregångare lidit genom att de varit berövade egendomen utan ersättning under mer än 70 år. Det förelåg under sådana omständigheter inte en rimlig relation mellan allmänna och enskilda intressen, varför artikel 1 i tilläggsprotokollet blivit kränkt.

28. Tsironis mot Grekland (dom 6.12.2001)

Frågor om rätten till domstolsprövning (artikel 6:1 i konventionen) och skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet)

På begäran av en bank, i vilken Tsironis hade upptagit ett lån, såldes ett markområde och ett växthus tillhörande Tsironis på exekutiv auktion. Tsironis, som kort tid dessförinnan hade träffat en uppgörelse med banken, underrättades inte om auktionen, och när han senare sökte överklaga den försäljning som ägt rum, avisades hans överklagande därför att det ingivits för sent.

Vid Europadomstolen klagade Tsironis över att hans rätt enligt artikel 6:1 i konventionen till domstolsprövning och hans rätt enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet till respekt för egendom hade kränkts.

Europadomstolen konstaterade att tillämpningen av den frist för överklagande som gällde enligt den grekiska civilprocesslagen förutsatte att berörda personer kände till att ett beslut hade fattats. I förevarande fall hade Tsironis, till följd av att myndigheterna inte underrättat honom, varit omedveten om att hans egendom skulle utbjudas för försäljning. Han hade inte heller haft anledning att tro att en försäljning var nära förestående, eftersom han hade nått en uppgörelse med banken.

Under sådana förhållanden hade enligt Europadomstolens mening både artikel 6:1 i konventionen och artikel 1 i första tilläggsprotokollet kränkts.

29. Metropolitanska kyrkan i Bessarabien m.fl. mot Moldova (dom 13.12.2001)

Frågor om rätten till religionsfrihet (artikel 9 i konventionen) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Klagande i detta mål var Metropolitanska kyrkan i Bessarabien och elva moldaviska medborgare som alla hade ledande positioner i denna kyrka.

Av Europadomstolens dom framgår att Metropolitanska kyrkan i Bessarabien är en autonom ortodox kyrka, som i Moldova har upp-

emot en miljon medlemmar och över 160 präster. Kyrkan hade emellertid inte officiellt erkänts av de moldaviska myndigheterna. Detta gav anledning till en domstolsprocess, som slutade i den moldaviska högsta domstolen. I dom den 9 december 1997 framhöll Högsta domstolen att myndigheternas vägran att erkänna Metropolitanska kyrkan i Bessarabien inte stred mot religionsfriheten, eftersom kyrkans medlemmar, som var ortodoxa kristna, hade möjlighet att utöva sin religion inom ramen för den av myndigheterna erkända Metropolitanska kyrkan i Moldova. Det rörde sig enligt domstolens mening om en intern tvist inom den ortodoxa kyrkan, och denna tvist kunde endast lösas av Metropolitanska kyrkan i Moldova, och det var helt legitimt att statsmakten inte velat intervensera i tvisten.

Vid Europadomstolen gjorde klagandena gällande att myndigheternas vägran att erkänna Metropolitanska kyrkan i Bessarabien kränkte deras rätt till religionsfrihet enligt artikel 9 i konventionen. De framhöll också att de saknade rättskydd inför en nationell myndighet, vilket stred mot artikel 13 i konventionen.

Europadomstolen uttalade att Metropolitanska kyrkan i Bessarabien, på grund av att den inte var erkänd, saknade möjlighet att utöva en rad viktiga funktioner. Prästerna kunde inte officiera vid gudstjänster, medlemmarna kunde inte träffas för att hålla gudstjänst, och eftersom kyrkan saknade rättskapacitet, kunde den inte vända sig till domstol för att få skydd för sin egendom. Detta utgjorde tillsammans ett ingrepp i kyrkans och de övriga klagandenas rätt till religionsfrihet enligt artikel 9:1 i konventionen. Frågan var därför om detta ingrepp kunde anses tillåtet enligt de kriterier som uppställts i artikel 9:2.

I detta hänseende ansåg sig Europadomstolen kunna utgå från att ingreppet hade stöd i moldavisk lag. Vidare fann domstolen att ingreppet tjänade det legitima ändamålet att skydda allmän ordning och säkerhet. Det återstod att avgöra om ingreppet kunde anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle.

Europadomstolen fann det till en början obestyrkt att Metropolitanska kyrkan i Bessarabien bedrivit eller avsåg att bedriva en sådan politisk verksamhet som kunde rättfärdiga ett ingrepp från statens sida. Vidare framhöll Europadomstolen att de moldaviska myndigheterna och Högsta domstolen, genom att göra erkännandet av kyrkan beroende av inställningen hos en annan kyrka, Metropolitanska kyrkan i Moldova, inte hade iakttagit neutralitet och opartiskhet i förhållande till de religiösa samfundet. Regeringen hade visserligen hävdade att den i praktiken tolererat Metropolitanska kyrkan i Bessarabien och dess medlemmar, men detta kunde enligt Europadomstolens mening inte ersätta ett formellt erkännande av kyrkan. Dessutom hade klagandena i vissa fall inte kunnat påräkna hjälp från myndigheternas sida, eftersom myndigheternas inställning varit att endast laglig verksamhet åtnjöt rättsligt skydd. Vidare hade myndigheterna visat större

tillmötesgående vid erkännandet av vissa andra samfund, och det hade inte lämnats någon godtagbar förklaring till denna olikbehandling.

Sammanfattningsvis fann Europadomstolen att ingreppet i klagandenas religionsfrihet inte hade varit proportionerligt och att det således inte kunde anses ha varit nödvändigt i ett demokratiskt samhälle. Artikel 9 i konventionen hade alltså kränkts.

När det sedan gällde artikel 13 i konventionen konstaterade Europadomstolen att Metropolitanska kyrkan i Bessarabien, så länge den inte var erkänd, inte hade rätt till domstolsprövning. Inte heller fanns det i moldavisk lag någon bestämmelse som gav kyrkan en rättsställning i själva förfarandet om erkännande eller någon rätt att överklaga beslut under detta förfarande. Det förelåg därför en kränkning även av artikel 13 i konventionen.

30. R.D. mot Polen (dom 18.12.2001)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten till en offentlig försvarare (artikel 6:3 c) i konventionen)

R.D. dömdes, efter en rättegång under vilken han bistods av en offentlig försvarare, av regiondomstolen i Walbrzych för tagande av muta till ett villkorligt fängelsestraff och böter. Domen överklagades både av R.D. och av åklagaren till appellationsdomstolen i Wrocław, som fastställde domen.

R.D. anmälde sin avsikt att överklaga domen till den polska högsta domstolen och yrkade att appellationsdomstolen skulle förordna en försvarare som kunde hjälpa honom att utforma överklagandet. Denna begäran avslogs åtta söckendagar före överklagandefristens utgång av appellationsdomstolen som anförde att R.D. inte visat att han var ur stånd att själv bekosta en försvarare.

Vid Europadomstolen klagade R.D. över att han genom appellationsdomstolens vägran att tillerkänna honom en försvarare hade i strid med artikel 6:1 och artikel 6:3 c) i konventionen gått miste om möjligheten att föra upp målet till den högsta instansen.

Europadomstolen erinrade om att enligt artikel 6:3 c) i konventionen två villkor måste vara uppfyllda för att en tilltalad skall ha rätt till en offentlig försvarare, nämligen dels att han inte själv kan bekosta sitt försvar, dels att rättvisans intressen kräver att han bistås av en försvarare.

Europadomstolen pekade på att appellationsdomstolen i sin dom hade befriat R.D. från skyldigheten att betala kostnader för sitt försvar, vilket innebar att domstolen då ansett hans ekonomiska situation vara sådan att han inte skulle behöva stå för dessa kostnader. Det fanns ingen anledning att tro att hans ekonomi hade förbättrats ett par månader senare, varför det måste antas att han inte haft medel för att själv bekosta en process i den högsta instansen.

Europadomstolen framhöll vidare att det gällde ett advokattvång vid den polska högsta domstolen och att R.D. därför inte haft någon möjlighet att själv föra sin talan vid denna domstol. Genom att avslå hans begäran om offentlig försvarare en kort tid innan fristen för överklagande utlöpt hade appellationsdomstolen enligt Europadomstolens mening berövat R.D. möjligheten att få saken överprövad av den polska högsta domstolen. Det förelåg därför ett brott mot artikel 6:1 i förening med artikel 6:3 c) i konventionen.

31. C.G. mot Storbritannien (dom 19.12.2001)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

C.G. åtalades för stöld av pengar från sin arbetsgivare. Hon bestred åtalet men dömdes efter en rättegång som hölls inför domare och jury till ett villkorligt straff i förening med samhällstjänst. Hon överklagade domen och anförde som grund för överklagandet att domaren vid den muntliga förhandlingen upprepade gånger hade avbrutit hennes försvarare och i övrigt uppträtt på ett sätt som försvarat för henne att försvara sig på ett effektivt sätt. Överklagandet avslogs av *Court of Appeal*, som fann att domarens sätt att leda förhandlingen visserligen hade lämnat en del övrigt att önska men att detta ändå inte hade föranlett osäkerhet om den fällande domens riktighet (*"the conviction was safe"*).

Vid Europadomstolen klagade C.G. över att rättegången mot henne inte hade varit rättvis och att artikel 6:1 i konventionen därför hade kränkts.

Europadomstolen framhöll att rätten till en rättvis rättegång kan vara kränkt även om en fällande dom varit i sak välgrundad. Domstolen gick därefter över till att pröva de specifika anmärkningar som C.G. riktat mot domaren.

C.G. hade först anmärkt på att domaren upprepade gånger hade avbrutit hennes försvarare under korsförhöret av åklagarens huvudvittne. Europadomstolen höll med henne om att domaren ingripit onödigt mycket i detta förhör men ansåg att hans ingripanden delvis berott på missförstånd och delvis föranletts av att domaren velat försäkra sig om att juryn rätt uppfattade innehållet i förhöret.

Nästa anmärkning mot domaren avsåg förhöret med C.G. själv. Även under detta förhör hade domaren avbrutit försvararen vid flera tillfällen, och detta hade till och med föranlett försvararen att begära en paus i förhandlingen. Efter denna paus hade emellertid domarens ingripanden varit mindre talrika, och C.G. hade enligt Europadomstolens mening fått tillfälle att fullt ut förklara sin ståndpunkt till de händelser som åtalet avsåg.

När det sedan gällde försvararens slutanförande hade domaren endast ställt någon enstaka fråga, och denna hade varit motiverad av hans önskan att för juryn klargöra en viktig aspekt av försvarets argumentering. Domarens egen sammanfattning till juryn hade visserligen

varit kort men hade ändå återgivit de väsentliga elementen i försvarets argument.

Europadomstolen ansåg sammanfattningsvis att det fanns skäl för kritik mot domaren men att försvaret trots domarens sätt att leda förhandlingen hade fått möjlighet att klargöra sin syn på förhållandena i målet. Försvaren hade fått tillfälle att framlägga sina synpunkter i ett långt slutanförande, och försvarets argument hade återgivits, låt vara i förkortad form, i domarens sammanfattning till juryn. Vad som skett innebar därför inte ett brott mot rätten i artikel 6:1 i konventionen till en rättvis rättegång.

32. F.L. mot Italien (dom 20.12.2001)

Frågor om skydd för egendom (artikel 1 i första tilläggsprotokollet) och rätten till ett effektivt rättsmedel (artikel 13 i konventionen)

Genom dom den 12 juli 1984 försattes försäkringsbolaget Colombo Spa i likvidation. F.L. anmälde sig som borgenär, och hans fordran upptogs av likvidatorn som en fordran med förmånsrätt. Den 1 februari 1994 klagade F.L. över de dröjsmål som uppkommit i likvidationsförfarandet. Ännu i januari 2001 pågick likvidationsförfarandet, och F.L. hade då inte mottagit någon betalning.

Vid Europadomstolen klagade F.L. över dels att hans rätt till skydd för äganderätten enligt artikel 1 i första tilläggsprotokollet blivit kränkt, dels att han i strid med artikel 13 i konventionen inte haft ett effektivt rättsmedel till sitt förfogande.

Europadomstolen fann att F.L:s fordran utgjorde egendom som skyddades av artikel 1 i första tilläggsprotokollet och att förvaltningen av fordringen inom ramen för likvidationsförfarandet var ett ingrepp i äganderätten som var att hänföra till andra stycket i artikel 1 ("reglering av nyttjandet av egendom"). Ingreppet tjänade det legitima ändamålet att garantera en ändamålsenlig förvaltning av likvidationsegendomen och en likabehandling av borgenärerna. Visserligen utmärktes det italienska systemet av en viss stelhet såtillvida som även den som hade en fordran med förmånsrätt saknade möjlighet att begära förtursbehandling. I detta fall berodde emellertid det utdragna förfarandet på försäkringsbolagets stora ekonomiska underskott, vilka medförde särskilda svårigheter vid betalning till borgenärerna. Under sådana förhållanden kunde ingreppet i F.L:s äganderätt inte anses opropotionerligt, varför Europadomstolen, med 6 röster mot 1, konkluderade att artikel 1 i tilläggsprotokollet inte hade kränkts.

Emellertid hade F.L. på rimliga grunder kunnat hävda att hans rätt enligt artikel 1 i tilläggsprotokollet inte hade åtnjutit tillräckligt skydd, och F.L. hade under en tid av mer än 16 år saknat varje möjlighet att få sin sak överprövad av någon myndighet. Europadomstolen fann därför att hans rätt till ett effektivt rättsmedel enligt artikel 13 i konventionen hade kränkts.

33. Baischer mot Österrike (dom 20.12.2001)

Fråga om rätten till en muntlig förhandling (artikel 6:1 i konventionen)

Baischer ålades av en förvaltningsmyndighet ett bötesstraff för att han vid två tillfällen hade underlåtit att lämna korrekta upplysningar om vem som under vissa bestämda dagar hade kört hans bil. Han överklagade beslutet till en oavhängig förvaltningsnämnd, *Unabhängiger Verwaltungssenat*. Som grund för överklagandet gjorde han gällande att myndigheten hade tillämpat lagen på ett felaktigt sätt och inte hade gjort en riktig bevisvärdering. Han begärde inte någon muntlig förhandling men förklarade sig inte heller avstå från en sådan. Förvaltningsnämnden, som inte höll någon förhandling, fann honom skyldig till förseelserna i fråga men sänkte bötesstraffet. Baischer överklagade beslutet till Författningsdomstolen, *Verfassungsgerichtshof*, och Förvaltningsdomstolen, *Verwaltungsgerichtshof*, som emellertid båda vägrade prövningstillstånd.

Vid Europadomstolen klagade Baischer över att han i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade fått en muntlig förhandling.

Europadomstolen fann att Baischer först dömts av en myndighet som inte uppfyllde kraven på en domstol i artikel 6:1 i konventionen. Däremot kunde den förvaltningsnämnd till vilken Baischer överklagat bötesbeslutet godtas som en domstol i konventionens mening, och enligt österrikisk lag hade det ålegat denna nämnd att hålla en muntlig förhandling om inte parterna uttryckligen avstått härifrån eller överklagandet endast gällt rättsfrågor. Nämnden hade inte hållit en förhandling, trots att det saknats förutsättningar för att avgöra målet utan förhandling.

Baischer hade överklagat nämndens beslut till Förvaltningsdomstolen och inte begärt någon muntlig förhandling vid denna domstol. Detta saknade emellertid betydelse, eftersom Förvaltningsdomstolen inte omprövat målet i dess helhet och därför inte motsvarat kraven i artikel 6:1.

Europadomstolens konklusion blev att avsaknaden av en muntlig förhandling stred mot artikel 6:1 i konventionen.

34. Buchberger mot Österrike (dom 20.12.2001)

Frågor om rätten till respekt för familjelivet (artikel 8 i konventionen) och rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen)

Waltraud Buchberger hade två barn, födda 1993 och 1994. I april 1995 begärde den lokala barnavårdsmyndigheten att de två barnen skulle skiljas från modern och vårdnaden om dem överföras på myndigheten. Som skäl uppgavs att barnens levnadsvillkor hos modern var kaotiska. Denna begäran avslogs av distriktsdomstolen, *Bezirksgericht*, i Enns. Beslutet överklagades av barnavårdsmyndigheten till regiondomstolen, *Landesgericht*, i Steyr, som undanröjde det överklagade beslutet och återförvisade målet till distriktsdomstolen. Denna domstol avslog ännu en gång barnavårdsmyndighetens yrkande, varefter myn-

digheten överklagade även detta beslut. Vid regiondomstolen åberopade barnavårdsmyndigheten en ny rapport om Waltraud Buchbergers aktuella personliga förhållanden, och regiondomstolen själv införskaffade vissa ytterligare handlingar rörande henne. Inget av detta nya material delgavs Waltraud Buchberger. Regiondomstolen fann nu att barnens välfärd inte kunde garanteras om de stannade hos modern och beslöt i augusti 1995 att överföra vårdnaden om dem till barnavårdsmyndigheten.

Vid Europadomstolen gjorde Waltraud Buchberger gällande dels att hennes rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet hade kränkts genom att vårdnaden om barnen frångått henne, dels att hon i strid med artikel 6:1 i konventionen inte haft en rättvis rättegång.

Europadomstolen konstaterade att beslutet att beröva Waltraud Buchberger vårdnaden om barnen utgjorde ett ingrepp i hennes genom artikel 8 i konventionen skyddade rätt, att detta ingrepp hade stöd i inhemsk lag och att det hade det legitima syftet att skydda barnens hälsa och rättigheter. När det sedan gällde frågan om ingreppet var nödvändigt i ett demokratiskt samhälle fann Europadomstolen att underlåtenheten att delge Waltraud Buchberger nytillkommet material, som hade stor betydelse för utgången i målet, innebar att hon inte haft möjlighet att medverka i rättegången på ett tillfredsställande sätt. På grund härav förelåg en kränkning av hennes rätt enligt artikel 8 till respekt för familjelivet.

Dessutom ansåg Europadomstolen att underlåtenheten att delge Waltraud Buchberger material som var känt för hennes motpart stred mot principen om parternas likställighet i processen (*equality of arms*). I detta hänseende förelåg det därför ett brott även mot artikel 6:1 i konventionen.

35. Weixelbraun mot Österrike (dom 20.12.2001)

Fråga om oskuldspresumtionen (artikel 6:2 i konventionen)

Weixelbraun åtalades för mord och grovt rån inför en jurydomstol i Innsbruck men frikändes. Juryn var emellertid inte enig. Av de åtta ledamöterna ville sex frikänna Weixelbraun, medan två ledamöter fann honom skyldig. I protokollet från juryns överläggningar angavs att majoriteten funnit honom icke vara skyldig på grund av motsägelser i vittnesmålen.

Weixelbraun begärde ersättning för den tid han måst tillbringa i häkte. Regiondomstolen i Innsbruck avlog denna begäran. Domstolen framhöll att sådan ersättning kunde utdömas endast om misstanken mot den häktade fullständigt hade undanröjts. I förevarande fall hade det emellertid inte bevisats att Weixelbraun var oskyldig, utan han hade frikänts på grund av att det fanns tvivel om hans skuld. Beslutet fastställdes senare med en likartad motivering av appellationsdomstolen i Innsbruck.

Vid Europadomstolen klagade Weixelbraun över att hans rätt enligt artikel 6:2 i konventionen att presumeras vara oskyldig hade kränkts.

Europadomstolen hänvisade till sina avgöranden i två mål mot Österrike, nämligen Sekanina (se SvJT 1994 s. 366) och Asan Rushiti (se SvJT 2000 s. 382 f.), i vilka domstolen slagit fast att det, efter det att en person frikänts, inte längre är legitimt att uttala tvivel om hans oskuld. I det aktuella fallet hade emellertid de österrikiska domstolarna grundat sina avgöranden i frågan om ersättning för häktningstid på att det inte var säkert att Weixelbraun var oskyldig. Europadomstolen fann inga skäl föreligga för att göra en annan bedömning än i de två tidigare fallen och konkluderade därför att artikel 6:2 i konventionen blivit kränkt.

36. P.S. mot Tyskland (dom 20.12.2001)

Frågor om rätten till en rättvis rättegång (artikel 6:1 i konventionen) och rätten att förhöra vittnen (artikel 6:3 d) i konventionen)

P.S. åtalades vid distriktsdomstolen i Künzelsau för att han i april 1993 hade sexuellt utnyttjat den åttaåriga flickan S. Som bevisning åberopades vad S uppgivit vid polisförhör samt ett vittnesförhör inför domstolen med S:s mor, som berättade om dotterns reaktioner vid den aktuella tiden. Dessutom hördes den polis som hållit förhöret med S. Däremot hördes S inte vid domstolen, eftersom ett förhör med henne skulle utsätta henne för alltför stora psykiska påfrestningar. Domstolen avslög också en begäran av P.S. att en psykologisk expert skulle uttala sig om S:s trovärdighet. P.S. befanns skyldig enligt åtalet och dömdes till ett villkorligt fängelsestraff.

P.S. överklagade domen till regiondomstolen i Heilbronn. Liksom distriktsdomstolen fann regiondomstolen honom skyldig till sexuellt utnyttjande. Domstolen fastställde det tidigare utmätta straffet. Utöver de uppgifter som lämnats av S:s mor och den polis som förhört S hade regiondomstolen också som bevisning inhämtat ett utlåtande av en psykologisk expert som, efter att ha hört S i oktober 1994, fann att hennes påståenden var trovärdiga. Regiondomstolen konstaterade att det var en allvarlig svaghet i bevisningen att S inte hade hörts av domstolen men fann att det hade funnits tillräckligt starka skäl för att avstå från ett sådant förhör. Regiondomstolen ansåg att moderns och polisens uppgifter i förening med expertens utlåtande om S:s trovärdighet under de föreliggande omständigheterna utgjorde tillräcklig bevisning för att leda till en fällande dom.

Vid Europadomstolen klagade P.S. över att han inte fått tillfälle att ställa frågor till S, som var åklagarens huvudvittne mot honom.

Europadomstolen erinrade om sin praxis enligt vilken bevisning i brottmål normalt skall förebringas vid en offentlig domstolsförhandling och bli föremål för en kontradiktorisk diskussion. Det fanns dock enligt Europadomstolens mening situationer då undantag från denna

huvudregel kunde vara motiverade. Om ett vittne hörs utanför huvudförhandlingen, skall den tilltalade i regel ges tillfälle att ställa frågor till vittnet vid det tillfälle då vittnet hörs eller senare. I vissa fall måste emellertid försvarets intressen vägas mot andras intressen, t.ex. ett vittnes intresse av att skyddas till liv, frihet eller personlig säkerhet eller en persons rättigheter enligt artikel 8 i konventionen till skydd för den personliga integriteten. Men en förutsättning måste enligt Europadomstolens mening vara att försvarets rättigheter inte inskränks på ett sådant sätt att den tilltalades rätt till en rättvis rättegång äventyras.

Europadomstolen konstaterade att S inte hade hörts inför domstol och att P.S. inte vid något tillfälle hade fått tillfälle att iaktta hennes beteende under utfrågning och att på så sätt pröva hennes trovärdighet. Det kunde i och för sig finnas anledning att organisera domstolsförhandlingar, särskilt i mål om sexualbrott, så att unga målsägande skyddas, men i detta fall hade distriktsdomstolens skäl för att inte höra S och för att inte bifalla P.S:s begäran om ett expertutlåtande varit obestämda och spekulativa och därför föga övertygande. Regiondomstolen hade däremot inhämtat ett expertutlåtande, men det hade, när detta utlåtande utfärdades, förflutit omkring 18 månader sedan de aktuella händelserna. Under sådana förhållanden kunde det rättsliga förfarandet inte anses ha gjort det möjligt för försvaret att på ett effektivt sätt ifrågasätta S:s påståenden, vilka endast återgivits av andra personer, av vilka en dessutom var en nära anhörig. Därtill kom att S:s uppgifter var den enda direkta bevisningen och att den var av avgörande betydelse för den fällande domen.

Europadomstolen fann således att P.S. inte hade fått en rättvis rättegång och att det förelåg ett brott mot artikel 6:1 i förening med artikel 6:3 d) i konventionen.

37. Gorzelik m.fl. mot Polen (dom 20.12.2001)

Fråga om föreningsfrihet (artikel 11 i konventionen)

Klagandena i detta mål hade tillsammans med ett stort antal andra personer bildat en förening som de kallade "Unionen av människor av schlesisk nationalitet". De polska myndigheterna vägrade att registrera denna förening under hänvisning till att den i stadgarna angivits vara en sammanslutning av personer tillhörande den schlesiska nationella minoriteten och till att stadgarna innehöll beteckningar som "den schlesiska nationen". En process rörande registreringen fördes ända upp till den polska högsta domstolen, som avslög klagandenas överklagande under framhållande att schlesier aldrig betraktats som en nationell minoritet och att föreningen, om den registrerades med dessa stadgar, skulle kunna göra anspråk på vissa privilegier, som enligt vallagen tillkom nationella minoriteter.

Vid Europadomstolen gjorde klagandena gällande att deras rätt enligt artikel 11 i konventionen till föreningsfrihet hade kränkts till följd av att föreningen vägrats registrering.

Europadomstolen konstaterade att det var fråga om ett ingrepp i föreningsfriheten, som hade stöd i lag och som syftade till att förhindra oordning och att skydda andras rättigheter. Vidare fann Europadomstolen att stadgarna föreföll avsedda att utgöra en grund för anspråk på sådana privilegier i allmänna val som tillkom nationella minoriteter. För dessa gällde exempelvis inte kravet på ett visst minimi-antal röster som förutsättning för representation i parlamentet. Europadomstolen framhöll att klagandena kunde ha fått föreningen registrerad om de genom att ändra föreningens namn och vissa formuleringar i stadgarna hade gjort klart att de inte eftersträvade sådana privilegier. Det var en angelägen uppgift för en demokratisk stat att skydda valsystemet, och Europadomstolen fann med hänsyn härtill att myndigheterna och domstolarna hade haft rimliga skäl för att vägra registrering. Något brott mot artikel 11 i konventionen förelåg alltså inte.

38. Sen mot Nederländerna (dom 21.12.2001)

Fråga om rätten till respekt för familjelivet (artikel 8 i konventionen)

Klagande i detta mål var Zeki Sen, dennes hustru Gülden Sen och deras dotter Sinem Sen. Samtliga tre var turkiska medborgare. Zeki kom till Nederländerna 1977, då han var 12 år gammal. Han hade därefter bott i Nederländerna och innehade permanent uppehållstillstånd där. År 1982 gifte han sig i Turkiet med Gülden, som till början stannade kvar i Turkiet. Makarna fick i augusti 1983 dottern Sinem. År 1986 flyttade Gülden till Nederländerna för att förena sig med sin man. I Turkiet lämnade hon kvar Sinem, som där omhändertogs av hennes syster och svåger. Hon fick uppehållstillstånd i Nederländerna. Två barn till makarna Sen föddes därefter i Nederländerna, det ena 1990 och det andra 1994.

År 1992 ansökte Zeki om att Sinem skulle få uppehållstillstånd i Nederländerna. Denna begäran avlogs, först av en administrativ myndighet och därefter av den högsta förvaltningsdomstolen, *Raad van State*.

Vid Europadomstolen gjorde Zeki, Gülden och Sinem gällande att vägran att bevilja Sinem uppehållstillstånd stred mot deras rätt enligt artikel 8 i konventionen till respekt för familjelivet.

Europadomstolen konstaterade att artikel 8 i konventionen gäller inte endast ingrepp i rätten till respekt för familjelivet utan att artikeln också ålägger staterna en positiv skyldighet att effektivt skydda familjelivet. Såväl när det gäller ingrepp som i fråga om positiva förpliktelser måste en avvägning göras mellan individens intressen och de samhälleliga intressen som är berörda, och staterna har en viss frihet att själva göra denna avvägning.

Europadomstolen, som hänvisade till de likartade fallen Gül mot Schweiz (se SvJT 1996 s. 371) och Ahmut mot Nederländerna (se SvJT 1997 s. 56 f.), konstaterade att föräldrarnas separation från Sinem var resultatet av deras eget val när de bestämt sig för att Gùlden skulle flytta till Nederländerna. Som ett resultat härav hade Sinem, avskild från föräldrarna, levt hela sitt liv i Turkiet och där blivit förtrogen med landets språkliga och kulturella miljö. Hon hade dessutom nära familjemedlemmar i Turkiet.

En skillnad mot det tidigare fallet Ahmut var enligt Europadomstolens mening att det i det nu aktuella fallet inte framstod som rimligt att familjen skulle etablera ett gemensamt liv i Turkiet, eftersom föräldrarna under många år hade bott i Nederländerna och de hade två andra barn som var födda i Nederländerna och redan hade påbörjat sin skolgång i detta land. Under dessa förhållanden kunde ett familjeliv tillsammans med Sinem lättast komma till stånd, om Sinem fick möjlighet att ansluta sig till resten av familjen i Nederländerna. Visserligen hade föräldrarna till en början valt att leva åtskilda från henne, men detta kunde inte betraktas som ett oåterkalleligt val.

Genom att ställa Zeki och Gùlden inför valet mellan att överge sitt väl etablerade liv i Nederländerna och att avstå från ett liv tillsammans med sin dotter Sinem hade Nederländerna enligt Europadomstolens mening inte gjort en rimlig avvägning av de tre klagandenas intressen och den nederländska statens intresse av att kontrollera invandringen. Artikel 8 i konventionen hade därför inte respekterats i detta fall.

39. Övriga mål

I målet Selva mot Italien (dom 11.12.2001), som primärt gällde frågan om ett rättsligt förfarande varat alltför länge, fann Europadomstolen ett brott mot artikel 13 i konventionen föreligga på grund av att klaganden inte haft något effektivt internt rättsmedel för att klaga över det långsamma förfarandet. Det var här fråga om tillämpning av den princip som först kommit till uttryck i fallet Kudla mot Polen (se SvJT 2001 s. 63 f.) och som innebär att det måste finnas ett internt rättsmedel mot alltför långsam rättskipning.